

ANTOLÒGICA DE JOAN BROSSA A LA FUNDACIÓ MIRÓ

►►►

L'encontre amb Cabral va ser il·luminador. El llenguatge de la revolta esdevenia el llenguatge de la realitat transfigurada, de la realitat quotidiana. Tal com diu Brossa en el poema *Esquerra il·luminada*, del llibre *Odes rurals* (1951): "Buidem caixes de llamps contra fronteres. / La fusta de l'altura ha estat tallada; / La vida no ha de ser res més que vida / Quotidiana.

*Les ungles del guant*. Ronda de Rimbaud és el títol de l'únic llibre dedicat a la traducció publicat per Brossa. En el pròleg a la primera edició, el 1974, el poeta explica: "L'any 1970 vaig decidir d'adherir-me d'alguna manera al proper aniversari de l'aixecament de la *Commune* i em va semblar que el millor servei seria traduir els poemes de Rimbaud. En vaig seleccionar de tots els períodes i els vaig aplegar en un llibre: *Les ungles del guant*". Tot seguit afirma: "Ha estat dit que hi ha poetes que escriuen amb tinta i poetes que escriuen amb sang. Aquí això és un fet. La poesia, com l'amor, cal redescobrir-la a cada moment o es marfon anèmica". Que el poeta tingüés necessitat de traduir Rimbaud precisament el 1970, quan ha portat fins a les últimes conseqüències la investigació amb la forma del sonet, quan ha donat per acabada l'escriptura de la seva poesia escènica més renovadora -les accions teatrals de *Postteatre*, les *Accions musicals* i les obres de *Strip-tease* i *teatre irregular*-, quan ha experimentat amb el llenguatge cinematogràfic, quan treballa en els *Poemes habitables* i aprofundeix en la poesia visual, significa que, malgrat tot, Brossa encara confia en l'alquímia del verb. Vident i alquimista, el poeta delira i profetiza una revolta poètica. Nega la poesia i crea de nou la poesia. Nega el llenguatge, fins al silenci, i crea un nou llenguatge. Brossa, com Rimbaud, encara creu, potser, que amb la poesia és possible canviar el món, canviar la vida: *changer le monde, changer la vie*.

**EL CONVIDAT**

En tota l'obra de Brossa és present l'esperit de revolta social i política. El seu compromís ètic i estètic amb la llibertat individual i col·lectiva, amb la justícia social, és rotund i indiscutible. Potser és en alguns dels seus poemes visuals i en alguns dels seus darrers objectes o de les seves últimes instal·lacions que és més contundent el seu missatge alliberador. Així, per exemple, la instal·lació *El convidat* (1989), on al costat d'un garrot vil, com els que s'utilitzaven per executar els condemnats a mort fins fa encara pocs anys a Espanya, contemplem una taula parada amb unes estovalles immaculades i una vaixel·la de luxe, com si estigués preparada per al darrer àpat abans de la mort. L'herència de l'humor negre del surrealisme i del dadaisme és ben present en l'obra de Brossa, en la poesia i l'art més crític del nostre temps. És difícil pensar



'Kembo', obra del 1988

en *El convidat* sense recordar l'execució de l'anarquista Salvador Puig Antich, el 2 de març de 1974. Salvador Puig Antich fou l'últim condemnat a mort pel règim franquista executat al garrot. Brossa li dedicà una *Elegia*, datada el 2 de març de 1976, publicada a *L'antologia de poemes de revolta (1943-1978)* (1979). És un sonet el primer vers del qual diu: "Salvador, per a tu no hi ha Amnistia". Al darrer tercet el poeta afirma: "Relloige sempre de la gent que lluita, / obres la gàbia a muntanyes. No / has caigut pas! Puig Antich, Salvador!".

Obra oberta i polisèmica, *El convidat* també es pot interpretar com una lectura ben pessimista de la nostra societat, que convida al consumisme més ferotge i alhora anihila l'individu. Iniciar l'exposició *Joan Brossa o la revolta poètica* amb *El convidat* constitueix una declaració de principis a favor del Brossa més radical, a favor de l'obra més crítica amb el nostre temps, amb la nostra societat. Que l'obra més festiva, lúdica i lírica de Brossa no ens faci oblidar la seva obra més crítica, la seva obra més política. "Els límits interiors de l'home són els que es fixa ell mateix; altrament, no en té", afirmà el poeta a Jordi Coca, en el llibre *Joan Brossa o el pedestal són les sabates* (1971). Com deixa clar Brossa en el poema *Clandestí*, inclòs en el llibre *La memòria encesa*: "[...] la veritable insurrecció no és la dels qui agafen / el fusell, sinó la que sorgeix / del fons de l'home".

**LA POESIA COM A REFLEXIÓ**

"Tot el que és profund estima la màscara", escriví Nietzsche a *Més enllà del bé i del mal*. En un dels objectes poètics més coneguts de Joan Brossa, *Poema II* (1968), damunt d'un antifaç negre, sota el forat de l'ull esquerre, escrites a mà, en majúscules, de color blanc, les 26 lletres de l'alfabet, ordenades de la A a la Z. Per a Brossa, el llenguatge és la màscara de l'individu, és el que alhora oculta i desvela el nostre interior, la nostra realitat. D'acord amb la lingüística i amb la filosofia del segle XX, de Heidegger a Wittgenstein, Brossa considera el llenguatge com el més profund de l'ésser humà, és per això que tota la seva obra és

una reflexió sobre el llenguatge, una crítica del llenguatge. Des dels inicis de la seva pràctica literària, Brossa ha portat fins a les últimes conseqüències la seva experimentació amb el llenguatge. Primer amb les imatges hipnagògiques; després, gràcies al mestratge de J.V. Foix, investigant amb les formes poètiques; posteriorment, alliberant-se també de les formes tradicionals per arribar a noves formes poètiques sintètiques, com ara el poema visual o el poema objecte, o per seguir experimentant en els límits de la tradició literària, renovant la sextina, la forma més complexa de la lírica occidental de tots els temps.

A b c d e f  
g h i j k l  
m n o p q r  
s t u v w  
x y z

Brossa es considerà un neosurrealista. "Mentre que els surrealistes es capbussen en les tècniques d'introspecció, els neosurrealistes ja donen aquests mons per descoberts i n'aprofiten les troballes per enriquir l'instrumental poètic. El neosurrealisme no és un refregit del surrealisme. És un al-

**DEL VERBAL AL VISUAL**

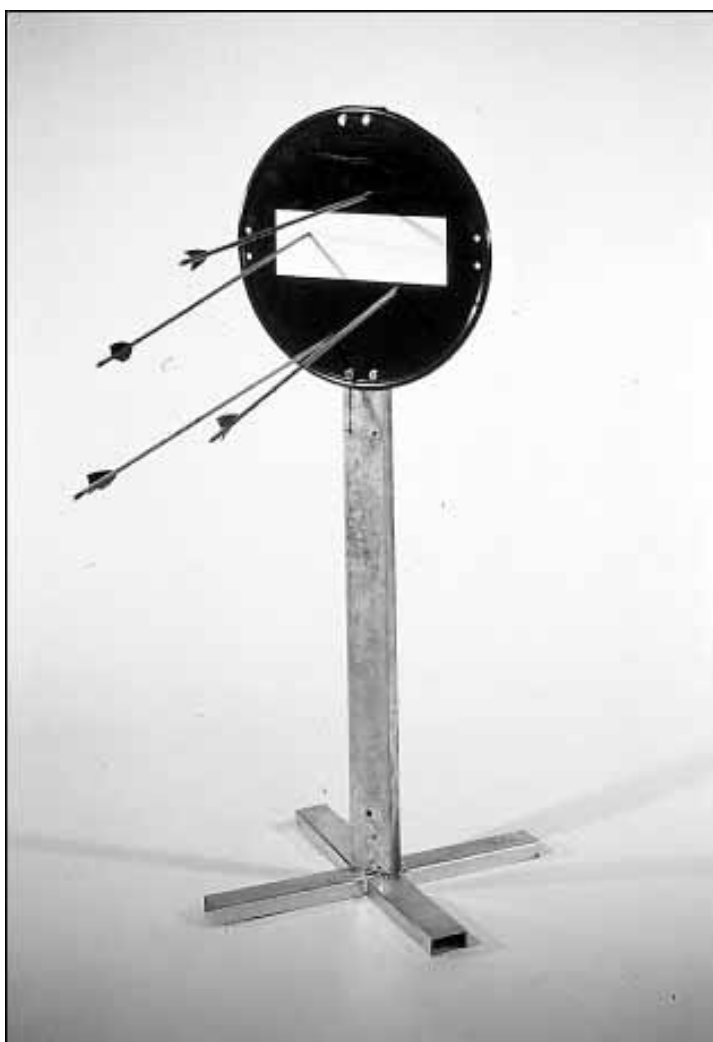
Joan Brossa, com Marcel Brodthaers, seguint la lliçó de Mallarmé i de Duchamp, cons-

tata, dins de la societat i de la cultura del segle XX, la importància cabdal del pas de la imatge verbal a la imatge visual o retiniana i el procés consegüent de sintetització i de canvi d'operació lingüística que es produeix en el llenguatge poètic i artístic. Alhora, conscient de les transformacions inevitables que s'esdevenen, tal com va explicar Benjamin en *L'obra d'art en l'època de la seva reproductibilitat tècnica*, Brossa crea una obra crítica i autocrítica amb la mateixa idea de la pràctica de la poesia, de la pràctica de l'art, de la institucionalització del llenguatge de la poesia, del llenguatge de l'art. Justament perquè crea una obra crítica amb el llenguatge, precisament perquè experimenta en els límits del llenguatge, Brossa, amb total llibertat, desenvolupant un procés creatiu personal, des de la poesia, supera les fronteres entre els gèneres i disciplines literàries i artístiques.

Ben aviat en la seva obra Brossa constata la importància de la mirada, de l'operació de mirar. Ja en la nota introductòria a *Tres poemes*, text publicat el 1947 a la revista *Algol*, diu: "El secret consisteix, només, a saber mirar". En els dos darrers decasíl·labs del sonet *Gropada*, del llibre *Sonets de Caruixa* (1949), llegim: "Tot viu visible; però, per qui observa, / Un gran abisme interior llamega".

La poesia es constitueix com a veritable instrument de coneixement i d'investigació de la complexitat de l'ésser humà, de la realitat del món que habitem. Tot comentant la influència del surrealisme en l'inici de la seva obra, Brossa declarava, el 1971, a Jordi Coca: "Per a mi era una fase normal perquè, la poesia, l'entenia així, amb aquest desvetllament del món interior impellit per la força que em menava a expressar-lo i en llibertat total. En aquell moment jo era un ull que veia però que no mirava. I tot el procés ha estat de reeixir a saber mirar, reeixir en l'empresa de penetrar les coses".

El poema objecte titulat *Lectura* (1984-1989) consisteix en un llibre en blanc obert damunt del qual hi ha situat un antifaç negre. El que nosaltres veiem és un antifaç negre en el lloc del text. És el lector, l'espectador, el qui llegeix el text, el qui crea l'obra, el qui fa possible la comunicació, altrament el text esdevé lletra morta, obra invisible. L'obra de Brossa és una obra dialèctica que demana l'acció, que crida a la revolta de l'individu, que expressa la transformació constant del món. Una de les primeres peces teatrals de Joan Brossa, *Sord-mut*, veritable *tabula rasa* de la seva poesia escènica, se situa en l'origen d'aquesta idea. "Brossa du fins al límit el seu escepticisme davant els mètodes de coneixement de la realitat. *Sord-mut* és potser l'obra de teatre més curta que mai hagi estat escrita: "Acte únic. Sala blanquinosa. Pausa. Teló".



'Prohibit el pas', peça del 1988

►►►